

ВІГУК

рецензента Савельєва Д.В. на дисертаційну роботу Гільперта Віталія Вікторовича на тему «Удосконалення системи управління безпекою та гігієною праці в лісовому господарстві на основі керування ризиками», що представлена на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 26 – цивільна безпека за спеціальністю 263 – цивільна безпека

Відгук складено на основі вивчення дисертації, опублікованих здобувачем наукових праць, а також документів, що свідчать про реалізацію та впровадження наукових досліджень.

1.Актуальність обраної теми досліджень. У червні 2022 року Європейська Рада на саміті в Брюсселі надала Україні статус кандидата на вступ до ЄС. Таке рішення є потужним сигналом для українців і всього світу про те, що європейська спільнота солідарна з Україною в її запеклій боротьбі з російським агресором за свою незалежність, територіальну цілісність, європейські цінності. Експерти визнають, що перспектива членства в ЄС стане важливим драйвером реформ в Україні. Кандидатство в члени ЄС зробить Україну повноправним учасником програм та ініціатив Євросоюзу, відкритих як для країн ЄС, так і країн зі статусом кандидата на членство.

Одним із зобов'язань, яке Україна має виконати для вступу в ЄС, є ухвалення Закону «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі» (далі – Закон про БЗР) на основі Директиви Ради 89/391/ЄЕС від 12 червня 1989 року про впровадження заходів для заохочення вдосконалень у сфері безпеки і охорони здоров'я працівників під час роботи (далі – Директива Ради 89/391/ЄЕС). У проекті Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі» з'явився новий для роботодавців обов'язок – щодо керування професійними ризиками на підприємстві. Зважаючи на це, уже сьогодні роботодавець повинен знати, як керувати професійними ризиками, як розробляти й реалізувати план запобіжних і захисних заходів, а т

2.Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами і темами. Дисертаційна робота виконувалась відповідно до пріоритетних напрямів реформування системи управління охороною праці в Україні, що вимагає імплементації в українське законодавство: вимог Міжнародної Директиви Ради ЄЕС від 12 червня 1989 року про запровадження заходів, покликаних заохочувати до покращення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі (89/391/ЄЕС); Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 р. № 989-р; Галузевої угоди між Державним агентством лісових ресурсів України і Профспілкою працівників лісового господарства України на 2021 – 2025 роки; Галузевої програми поліпшення стану безпеки та гігієни праці на 2021-2025 роки в державних підприємствах, установах, організаціях, що належить до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів України. Дисертаційна робота також пов'язана з науковими дослідженнями, що здійснювалися ВП НУБіП України

«Боярська лісова дослідна станція» в межах державної теми «Розробити методичні основи та інформаційне забезпечення оцінювання екосистемних функцій лісів природно-заповідного фонду Полісся України» (№ 110/16-пр-2019).

3. Ступень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та наукова новизна забезпечена завдяки коректній постановці дослідження, вирішення задач з використанням сучасного обладнання, а також підтверджується результатами застосування методики з оцінки ризиків на підприємствах лісового господарства, порівняння і узгодження результатів статистичних, експертних та виробничих досліджень.

4. Оцінка змісту роботи та повнота викладення положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях.

Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (117) та трьох додатків (А, Б, В). Загальний обсяг дисертації – 188 сторінки, у тому числі 38 рисунків та 15 таблиць.

Вважаю, що характер змісту дисертаційної роботи відповідає обраній темі і назві. Текст дисертації викладено логічно, грамотною технічною мовою. Робота супроводжується достатньою кількістю пояснювальних рисунків та таблиць, додатками, що вказує на її цілісність та завершеність.

В розділі 1 наведено аналіз сучасного стану рівня травматизму на лісгосподарських підприємствах, аналіз нормативно-правових актів з управління ризиками в сфері охорони праці та аналіз ефективності навчання в сфері охорони праці, що дозволило дисертанту визначити основні причини травматизму у лісовій галузі й запропонувати для їх зменшення, запровадити удосконалення системи управління охороною праці в лісовому господарстві на основі ризик-орієнтованого підходу. Дисертант звернув увагу, що питання щодо впровадження процедур оцінки професійних ризиків на підприємствах лісового господарства гостро постало ще 2015 року, оскільки стрімке зростання виробничого травматизму, а особливо випадків з тяжкими наслідками, змусило прийняти заходи, які були спрямовані на вдосконалення систем управління охороною праці у відповідності до вимог стандарту ДСТУ ISO 45001:2019, відповідно до яких кожне підприємство повинно визначити всі зовнішні та внутрішні небезпечні чинники, які впливають на здатність системи управління охороною праці і безпекою. Результатом проведеного аналізу стало формулювання мети роботи та п'яти основних задач. Зокрема, розробку моделі інтегрованої системи управління організацією в лісовому господарстві через поєднання управлінських процесів керуванням ризиків (втратами) в якості, екології, надання послуг при безпечній праці, що вплине на зменшення як людських втрат так і фінансових.

У другому розділі автор розглянув питання формування у працівників основ ризик-орієнтованого мислення на основі розробки стратегії безпеки в лісовому господарстві на основі модель для сталого розвитку підприємств лісового господарства, де присутній взаємозв'язок трьох складових

характерних для організації: економічної, безпеки праці та екології, де край кожного кола зон безпечної праці та екологічної безпечної складової - це межа прийняттого ризику (втрат), що тісно пов'язано із зоною економічного розвитку підприємства та одночасно є впливовими інструментами на його прибуток. Це дозволило, сформувати необхідний навик у працівників швидкої ідентифікації небезпеки, що дозволяє розширити ситуаційну обізнаність потенційних небезпек виробничого процесу на основі принципу: спостерігай – сприймай – зрозумій - вирішуй - дій. Для цього автором було розроблено платформу «Електронного викладача», що дозволяє отримати відповіді на питання у межах навчального процесу в будь-який момент.

У третьому розділі дисертант підійшов до вирішення основної задачі удосконалення структури і моделі системи управління охороною праці на підприємствах лісного господарства, в основі якої знаходиться уніфікований цикл Шухарта-Демінга FPDSA з урахуванням ризик-орієнтованого підходу. Для цього визначені контрольні проактивні показники системи управління охороною праці (наочна прихильність керівництва до безпеки, оцінка професійних ризиків, інновації та зміни, анкета самовпевненості, пропозиції щодо вдосконалення, інструктажі та навчання), які дозволяють забезпечити зменшення травматизму через зміну відношення до цінностей і сформованого світогляду у працівників. Що дозволило розробити методика з управління професійними ризиками в системах охорони праці в лісовому господарстві, основною відмінністю якої від відомих є покрокове виконання виробничого завдання на основі детального опрацювання небезпек, небезпечних чинників за допомогою матриці ризиків.

У четвертому розділі Віталієм Вікторовичем запропоновано удосконалення процедури керування професійних ризиків у лісовому господарстві, що призвело до розробки нового алгоритму визначення ПР, який відрізняється від відомих, і є процедурою аналізу і визначення причинних НЧ, що дозволяє ґрунтовно опрацювати вплив всіх зовнішніх і внутрішніх причинних НЧ на ймовірність настання НП (інциденту) та ступеня тяжкості від НП, а також запропоновано для аналізу і визначення причинних НЧ використовувати метод *fuzzy DEMATEL*, що має певні переваги у відношенні до інших багатокритеріальних методик прийняття управлінських рішень, таких як методи «*Interpretive structural modeling*» (*ISM*) і «*Analytic Hierarchy Process*» (*AHP*), оскільки він дозволяє ефективно оцінити загальний ступінь впливу різних факторів або проблем, виділити причинно-наслідкові групи і встановити причинно-наслідкові зв'язки.

У загальних висновках дисертації наведені основні отримані автором наукові і практичні результати, що підкреслюють їх новизну і значимість.

За результатами досліджень автором опубліковано 18 робіт (у міжнародному журналі з високим індексом цитування – 1, фахових наукових журналах – 6 і тезах наукових конференцій – 4), а також зроблено 3 публікації у науково-виробничому журналі «Охорона праці» та 4 публікації у вигляді посібників, довідників та рекомендацій.

Вважаю, що основні положення за результатами дисертаційної роботи в достатній мірі опубліковані та апробовані на наукових конференціях.

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства.

Наукові положення і результати, що виносяться на захист, сформульовані автором наступним чином.

удосконалено:

- структуру системи управління охороною праці, в основі якої знаходиться уніфікований цикл Шухарта-Демінга *FPDCA* з урахуванням ризик-орієнтованого підходу, що дозволило сформулювати уніфіковані принципи для побудови об'єднаної системи управління підприємствами лісового господарства на основі єдиного взаємозалежного механізму організаційної і безпекової культури;

- систему підготовки працівників на основі формування ризик-орієнтованого мислення, що дозволяє розширити ситуаційну обізнаність потенційних небезпек виробничого процесу на основі принципу: спостерігай – сприймай – зрозумій - вирішуй - дій.

набув подальшого розвитку:

- алгоритм з визначення професійних ризиків, який відрізняється від відомих процедурою аналізу і визначення причинних небезпечних чинників, що дозволяє «глибоко» опрацювати вплив всіх зовнішніх і внутрішніх причинних небезпечних чинників на ймовірність настання небезпечної події (інциденту) та ступеня тяжкості від її настання;

- модель з оцінки результативності діяльності системи управління охороною праці підприємств лісового господарства на основі застосування проактивних показників з безпеки, які дозволяють забезпечити зменшення травматизму через зміну відношення до цінностей і сформованого світогляду у працівників.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні структури і моделі системи управління охороною праці на підприємствах лісного господарства, в основі якої знаходиться уніфікований цикл Шухарта-Демінга *FPDCA* з урахуванням ризик-орієнтованого підходу, що дозволив сформулювати уніфіковані принципи для побудови об'єднаної системи управління підприємствами на основі єдиного взаємозалежного механізму організаційної і безпекової культури. В результаті були визначені контрольні проактивні показники системи управління охороною праці (наочна прихильність керівництва до безпеки, оцінка професійних ризиків, інновації та зміни, анкета самовпевненості, пропозиції щодо вдосконалення, інструктажі та навчання), які дозволяють забезпечити зменшення травматизму через зміну відношення до цінностей і сформованого світогляду у працівників.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці нового алгоритму з визначення професійних ризиків, який відрізняється від відомих, і є процедурою аналізу і визначення причинних НЧ, що дозволяє ґрунтовно опрацювати вплив всіх зовнішніх і внутрішніх причинних НЧ на ймовірність настання НП (інциденту) та ступеня тяжкості від НП, що дозволило автору розробити типову методика з управління професійними ризиками в системах охорони праці в лісовому господарстві, основною відмінністю якої від відомих, є покрокове виконання виробничого завдання на основі детального опрацювання небезпек, небезпечних чинників та оцінка

ризиків за допомогою матриці ризиків. Крім того, розроблено для забезпечення зручності і мобільності навчання (у будь-який час у будь-якому місці без відриву від основної виробничої діяльності) платформу «Електронного викладача», що дозволяє отримати відповіді на питання у межах навчального процесу в будь-який момент.

6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. За результатами вивчення дисертаційного дослідження, використаних джерел та посилань на них у тексті, порушень академічної доброчесності та її принципів не було виявлено. Результати роботи мають достатній рівень новизни та є оригінальними, що підкріплено публікаціями за участю автора.

7. Дискусійні положення. Зазначені нижче зауваження не знижують наукового рівня та загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

1. За текстом записки дисертаційної роботи не зрозуміло згідно яких наукових досліджень отримано науковий результат «набула подальшого розвитку модель з оцінки результативності діяльності системи управління ...» (по тексту не знайшов чіткої прив'язки).

2. В розділі 2.3 «Дистанційна форма навчання – запорука безперервності у формуванні ризик-орієнтованого мислення» запропоновано використовувати платформу «Електронний викладач» чи консультант, проте відсутня інформація щодо процедури верифікації даних, які будуть використовуватись при навчанні та консультуванні.

3. В розділі 2.3 «Дистанційна форма навчання – запорука безперервності у формуванні ризик-орієнтованого мислення» описано модель дистанційного навчання як найбільш ефективну, проте відсутній опис або посилання на процедуру перевірки ефективності навчання працівників з безпеки праці.

4. З розділу 3.4 «Реєстрація, облік та розслідування інцидентів з безпеки праці та здоров'я працівників на основі керування ризиками» не зрозуміло яким чином запропонована система правління безпекою праці та здоров'я працівників буде враховувати чинні вимоги законодавства, зокрема складання акту Н-1.

5. З розділу 4.2 «Визначення небезпечних чинників, які пливають на професійний ризик травмування працівників» не зрозуміло, яким чином буде проводитись актуалізація бази небезпечних чинників протягом роботи системи правління безпекою праці та здоров'я працівників.

8. Загальний висновок щодо дисертаційної роботи. Дисертаційна робота написана грамотною технічною мовою та логічно побудована. Отримані в ході досліджень наукові результати мають достатній рівень новизни та є певною мірою інноваційними. Зазначені недоліки й зауваження щодо дисертаційної роботи не носять принципового характеру та не впливають на її позитивну оцінку. В цілому робота представляє самостійне, завершене наукове дослідження, а її основні положення і результати є науково обґрунтованими, достовірними й корисними, як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Вважаю, що дисертаційна робота **Гільперта Віталія Вікторовича** на тему «Удосконалення системи управління безпекою та гігієною праці в лісовому господарстві на основі керування ризиками», задовольняє вимогам,

що передбачені наказом Міністерства освіти та науки від 12.07.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії. . .» (пункти 5, 6, 8).

За вирішення актуальної науково-прикладної задачі з обґрунтування методів підвищення результативності системи управління охороною праці на підприємствах лісового господарства на основі ризик-орієнтованого підходу. Гільперт Віталій Вікторович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 263 – цивільна безпека, галузь знань 26 – цивільна безпека.

Кандидат технічних наук за спеціальністю
05.26.01 – охорона праці, професор,
доцент кафедри охорони праці цивільної безпеки
НТУ «Дніпровська політехніка»

Д.В. Савельєв